

En handelsgård i Arboga

Byggnadsvårdsåtgärder på ekonomibyggnad

Antikvarisk kontroll

Svärdfejaren 5
Arboga stadsförsamling
Västmanland

Helén Sjökvist, Anders Eriksson

Innehållsförteckning

Inledning.....	6
Bakgrund	6
Byggnadsbeskrivning.....	6
Byggnadsvårdsåtgärder	8
Referenser.....	11
Otryckta källor.....	11
Tekniska och administrativa uppgifter	11

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 57 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen 2006.

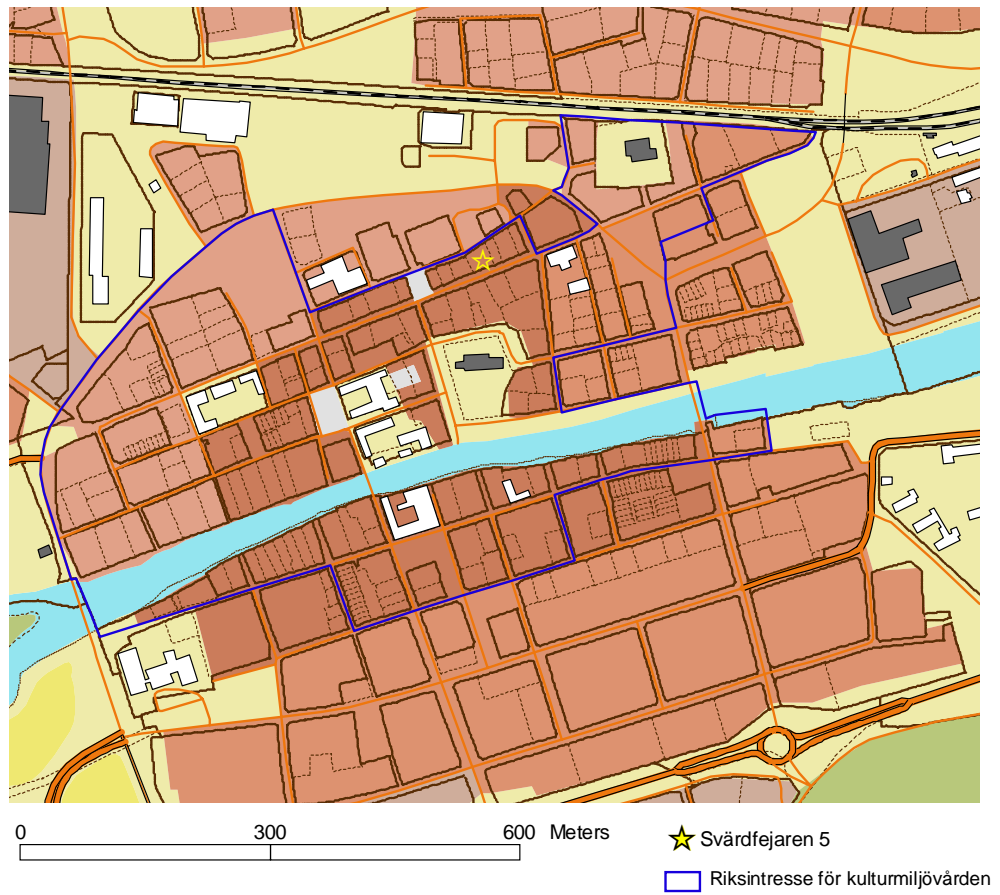
Omslagsfoto: Svärdfejaren, fasad mot Ahlöfsgatan. Foto: Anders Eriksson.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408
ISBN 10: 91-85591-12-2
ISBN 13: 978-91-85591-12-1

Tryck: Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen, Västerås 2006.

Figur 1. Svärdfejaren 5 markerat på ekonomiska kartan över Arboga innerstad.

Inledning

Länsstyrelsen beslöt 2003-04-25 att lämna statligt bidrag för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse för restaurering av den uthuslänga på fastigheten Svärdfejaren 5 som vetter mot Ahlöfsgatan. Västmanlands läns museum utsågs till antikvarisk kontrollant av fastighetsägarna. Rapporten är färdigställd av Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen.

Bakgrund

Kvarteret Svärdfejaren är beläget i den norra delen av det medeltida Arboga. Kvarteret ligger inom riksintresse för kulturmiljövården, Arboga stadskärna [U2].

Bebyggelsen i fastigheten Svärdfejaren 5 ingår i den rest av trädadsmiljö som finns kvar utmed Ahlöfsgatan vilken var den medeltida genomfartsvägen norr om ån.¹ Bebyggelsen har med tiden i varierande grad förändrats men kan ha sitt ursprung så långt tillbaka som 1600-talet och det finns exteriördetaljer kvar från 1700-talet. Bostadshusen i kvarteret är som regel sammanbyggda med uthusen. Tillsammans med angränsande bebyggelse bildas en inre gård som nås via portöppningar i byggnaderna ut mot gatan.

Bostadshuset till den aktuella fastigheten är en ståtlig, brädfodrad timmerbyggnad om 2½ våningar som vetter mot Nygatan. Tillsammans med uthusen bildas en sluten gård. De timrade uthusen är låga och ger en ålderdomlig prägel. Vissa påstås vara från 1600-talet. Några av uthusbyggnaderna är idag ombyggda till bostadshus.

Bebyggelsen har mycket högt kulturhistoriskt värde enligt den inventering av bebyggelsen som utfördes 1998. Motiveringen till det höga värdet är att fastigheten ingår som en viktig del i den speciella trädadsmiljö som kännetecknar Arboga stadskärna. En trädadsmiljö som har stor kronologisk och social spännvidd. De bevarade handels- och hantverksgårdarna med sina många överloppshus bidrar till förståelsen av gångna tiders levnadsförhållanden.

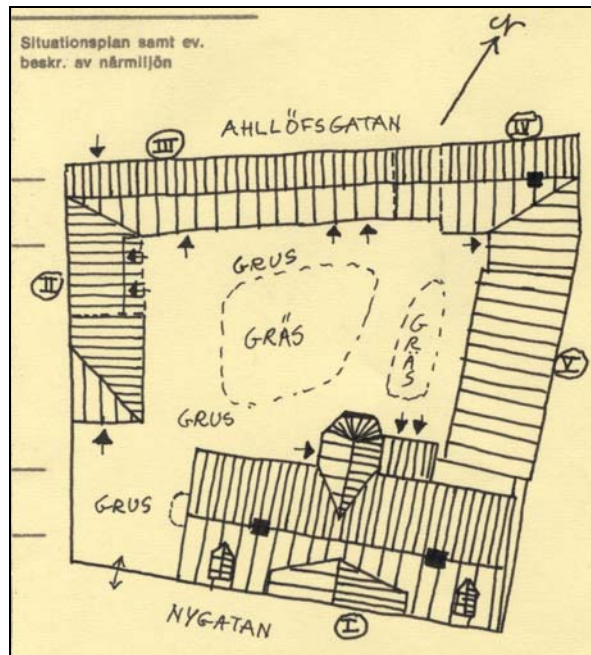
Byggnadsbeskrivning

Fastigheten Svärdfejaren 5 består av ett bostadshus i gatuliv med ekonomilänga på gården. Tillsammans bildar ekonomilängan och bostadshuset en nästan helt kringbyggd gård. Både gårdshuset och ekonomilängan ska ha sina rötter i 1600-talet. Båda är dock tillbyggda under senare år.

Bostadshuset (I) lär enligt uppgift vara uppfört på 1630-talet i en våning (Figur 2). Övervåningen skall ha tillkommit på 1700-talet. Trapphuset mot gården är troligen tillbyggt under sent 1800-tal. Huset moderniserades 1928 med bland annat värmeledning och kökstrappa. Stommen består av liggtimmer klädd med stående locklistpanel. Fasaden är avfärgad i en gul kulör med vita detaljer. Byggnaden är målad med modern färgtyp. Taket är täckt med falsad plåt.

---

¹ Bebyggelseregistret

Figur 2. Den aktuella fastigbeten vid Läns museets inventering av Arbogas innerstad 1976.

Garaget/förråd (II) består av två delar, den inre (förrådet) skall vara uppförd på 1600-talet medan garaget består av en gammal lada som flyttats in från "landet" 1928. Båda delarna har oklädda liggtimmerstommar, byggnaderna är avfärgade med röd slamfärg (falurödfärg). Taket är täckta med enkupigt tegel.

Uthus/bodar (III) skall också vara uppförda på 1600-talet. Liggtimmerstommen är oklädd och avfärgad med röd slamfärg. Taket är täckt med enkupigt lertegel.

Kontors/affärslokal (IV) har en liggtimmerstomme som mot Ahllöfsgatan är klädd med stående locklistpanel, i övrigt är stommen oklädd. Byggnaden är avfärgad med röd slamfärg. Taket är täckt med enkupigt taktegel. Byggnaden sägs vara uppförd på 1600-talet. Fönstren har dock tillkommit under senare tid, troligtvis i samband med att lokalerna omvandlades från uthusbyggnader till affärs/kontors lokaler. Fönstren är spröjsade och bågarna är relativt stora, troligtvis är det infogade i fasaden under tidigt 1900-tal. Fönsterfodren mot Ahllöfsgatan är svarta.

Kontors/affärslokal (V) har liksom övriga uthusbyggnader oklädd liggtimmerstomme som avfärgats med röd slamfärg. Byggnaden har liksom den föregående kontors/affärslokalen fönster från 1900-talets början. Byggnaden är troligen uppförd på 1600-talet.

Samtliga uthusbyggnader har svarta portar, troligtvis avfärgade med någon typ av tjära. Tjäran flagar ungefär som oljefärg. Samtliga byggnader har naturstensgrunder.

Byggnadsvårdsåtgärder

När renoveringsarbetena startade grävde man sig ned längs med ytterfasaden för att kontrollera hur många timmervarv i stommen som var skadade. Man insåg då att gatan under åren byggts på så mycket att flera timmervarv hade hamnat under gatunivå. Detta hade lett till att all avrinning från vägen skedde in mot uthusbyggnadens fasad. Detta problem måste ha pågått under en längre tid, vilket även den uppgjutna betongsockeln tyder på.

Stommen på uthuslängan var mycket dålig i de nedre partierna. De största skadorna uppträdde i det västra hörnet vid inkörsporten mot Ahlöfsgatan. Bodlängan består egentligen av tre delar. På byggnaden som ligger i mitten hade man vid ett tidigare tillfälle, ersatt syllstocken med en gjuten betongsockel. Denna betongsockel ersattes inte med nytt trä utan kom även i fortsättningen att fungera som en del av byggnadens stomme. På byggnadskroppen närmast inkörsporten var skadorna som störst. På vissa ställen blev man tvungen att byta fyra stockvarv. Även varv i mellanväggarna behövde bytas. I samband med renoveringen av stommen på gårdshuset gjorde Arboga kommun en insats för att förbättra avrinningen av dagvatten från vägen.

Figur 3, överst t.v. Interiörbild från utbyte av flera stockvarv vid inkörsporten. Digitalfoto: VLM.
Figur 4, överst t.h. Borttagning av golv i den f.d. affärsboden i uthuslängan. Foto: VLM B103.962.
Figur 5, nederst t.v. Utbyte av stockvarv mot Ablöfsgatan. Foto: Skultunabyggen.
Figur 6, nederst t.h. Utbyte av stockvarv mot Ablöfsgatan. Foto: Skultunabyggen.

Figur 7, överst t.v. Äldre betongklack under byggnaden. Foto: Skultunabyggen.

Figur 8, överst t.h. Åtgärdande av skador i mellanväggen. Digitalfoto: VLM.

Figur 9, mitten. Lagningar i avslutning till knuten vid lideröppning. Digitalfoto: VLM.

Figur 10, nederst. Färdigt resultat efter byte av syllstock vid det gamla affärsfönstret, mot Ablöfsgatan. Foto: VLM B103983:35.

*Figur 11, t.v. Fasaden mot Ablöfsgatan mot sydväst, efter utbyte av syllstockar. Marken utmed byggnaden är dränerad och grusad. Asfalten borttagen utmed byggnaden.
Foto: VLM B103983:34.*

Figur 12, t.h. Fasaden mot Ablöfsgatan mot nordöst, efter utbyte av syllstockar. Foto: VLM B103983:37.

Referenser

Otryckta källor

RAÄ bebyggelseregister; www.bebyggelseregistret.raa.se.

Inventering av Arboga innerstad, Västmanlands läns museum år 1976.

Tekniska och administrativa uppgifter

Västmanlands läns museum dnr:	VLM 020186
Kulturmiljövård Mälardalen projektnr:	06000
Länsstyrelsen dnr:	434-3008-3
Fastighetsbeteckning:	Svärdfejaren 5
Landskap:	Västmanland
Län:	Västmanland
Socken:	Arboga stadsförsamling
Kommun:	Arboga
Ägare-beställare:	Anders Eriksson Lisbeth Sjödin
Entreprenör:	Skultunabyggen Hejargränd 6A 721 33 Västerås
Antikvarisk kontroll:	Västmanlands läns museum Anders Eriksson Slottet 722 11 Västerås

